

KARACADAĞ

10-11

KARACADAĞ

Diyarbakır Halkevi Tarafından ayda bir Çıkarılır

10 - 11

Ey Türk Gençliği

Birinci vazifen türk istiklâlini, türk cümhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdefaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni, bu hazineden, mahrum etmek istiyecek, dahilî ve haricî, bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cümhuriyeti müdefaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmiyeceksin ! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cümhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahîm olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hatta hiyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler Millet , fakrüzaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey türk istikbalinin evlâdı ! İşte ; bu ahval, şerait içinde dahi, vazifen ; türk istiklâl ve cümhuriyetini kurtarmaktır ! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asıl kanda, mevcuttur !

ATATÜRK

Atatükün Hayatı

Kemal Atatürk 1881 de selânik-te dünyaya geldi. Babası, evvelce gümrük memuru iken bilâhare ticaret hayatına intisab ederek kereste tacirliğile meşgul olan Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanımdır. Babası , ona , kısaca Mustafa adını vermişti.

Mustafa, Ali Rıza efendinin bir tek ve sevgili oğlu idi. Fakat babası , onu çok küçük yaşta yetim bırakarak öldü. Tarihini Atatürkünü, anası Zübeyde Hanım büyüttmüş ve yetiştirmiştir.

Daha babasının sağlığında, Mustafa mektebe gitmek çağına gelmiştir. Ancak ortaya bir ihtilâf çıkmıştır. Bizzat kendisinin anlattığına göre, annesi onun ilâhilerle mahalle mektebine gitmesine, babası ise, yeni açılan ve yeni usul üzere tedrisat yapan Şemsi efendi mektebine devam etmesine taraftarıdır. Nihayet Ali Rıza Efendi bir hal şekli buluyor . Mustafa evvelâ ilâhilerle mahalle mektebine götürülüyor ve oradan da Şemsi Efendi mektebine naklediliyor.

Ali Rıza Efendi ölünce Mustafa annesi ve kardeşile beraber dayısının yanına yerleşiyor. Atatürk bu devreyi şöyle anlatıyor ::

“Dayım köy hayatı geçiriyordu. bende bu hayata karıştım Bana vazifeler veriyor, bende bunları yapıyordum. Kardeşimle birlikte

bakla tarlasının ortasında bir kulübede oturduğumuzu ve kargaları kovalamakla uğraştığımızı unutmam. Çiftlik hayatının diğer işlerine de karışıyordum. Böylece biraz vakit geçince annem, ben mektebsiz kaldığım için endişeye başladı. Nihayet Selânikte bulunan teyzemin evine gitmeme ve mektebe devam etmeme karar verildi Selânik Mülkiye Rüştiyesine kaydoldum .”

Bu mektebde, bir arkadaşile arasında hadise oluyor ve arapça hocası kendisine fena muamele ettiği için Mustafa burasını bırakıyor ve Askerî Rüştiyesine giriyor. Mustafa Kemalın zataî ötedenberi askerliğe karşı sevgisi ve üniformaya iştiağı vardır. Annesinin askerlikten çekinmesine rağmen bir emrivaki yapıyor , gizlice imtihan vererek Askerî Rüştiyeye kaydolunuyor.

Bu mektebin ikinci sınıfında Mustafa, çok yüksek zekâ eserleri göstermeğe başladı : Tahsisen riyaziye büyük kabiliyet gösteriyordu. Nihayet bir gün riyaziye hocası ona şunları söyledi :

“— Oğlum senin adın Mustafa; benimki de. Bu böyle olmayacak, arada bir fark bulunmalı. Senin ismin bundan sonra Mustafa Kemal olsun !”

Mustafa kemal buradaki dört

senelik tahsil hayatını hep bu kemal tezahürlerle geçiriyor, zaman zaman hocasına vekâleten muallimlik bile ediyor. Mektebi bitirince Manastır Askerî İdadisine giriyor. Bir tatil zamanında, gizlice Frerler mektebine devam ederek fransızcasını kuvvetlendiriyor.

Atatürk, burada edebiyata merak ediyor. İyi yazı yazmak, iyi söz söylemek istidadlarını kuvvetlendiriyor.

Manastır İdadisinde İstanbul Harbiyesine geçti. 1901 de burasını 1905 te Erkâniharbiye mektebini bitirdi ve yüzbaşı rütbesile orduya iltihak etti. Onun Harbiyede hocaları ve arkadaşları arasında bıraktığı tesir büyüktür. Genç Mustafa Kemal ilim ve fennin, şiir ve edebiyatın, vakar ve haysiyetin bir timsalı olarak temayüz etti, yükseldi. Harbiyenin 1934 te yüzüncü yıldönümü kutluandığı zaman, her yılın bir yıldızla işaretlendiği meşhur kütükte, Atatürkün neş'et ettiği 1901 senesi bir ayla temsil olundu.

Mustafa Kemal bilhassa erkâniharbiye sınıflarında iken vatan ve millet işleriyle çok alâkadar olmağa ve kalbindeki vatanperverlik duyguları filî sahaya inkilâb etmek fevranını göstermeğe başlamıştır.

Hürriyet taraftarlığı Sarayın dikkat ve endişesini çekti. Mustafa Kemal Yıldız sarayına götürülerek günlerce isticevab edildi ve bir vazife ile Şama sürüldü.

Suriyede milletin hayatını daha yakından görmeğe, saltanat ve istibdatın kahrını daha iyi anlamağa imkân buldu. Mücadeleye

girişmek zamanının hulûl ettiğine karar vererek 1906 da (Vatan ve Hürriyet cemiyeti)'ni kurdu. Teşekküle, çok yakın bazı arkadaşlarını almıştı, gizli olarak çalışmak ve milleti hazırladıktan sonra bir ihtilâl yaparak istibdadı devirmek gayesini güdüyordu.

Kısa bir müddet sonra, Mısıra, oradan Yunanistana gitti, gizlice Selâniğe geçerek fikir ve ideal arkadaşlarıyla konuştu ve cemiyetin orada da faal bir şubasını kurdu. 1907 de kolağalığa terfi edince, bir yolunu bularak vazifesini Makedonyadaki 3 üncü orduya naklettirmeğe muvaffat oldu. Burada (Vatan ve Hürriyet cemiyeti)'ni de içine almış olan (İttihad ve terakki) cemiyetile çalışmağa başladı. Vatanperver zabitlerle, hürriyet aşığı gençlerle yapılan elbirliği süratle genişledi ve Sultan Hamid tehdid edilerek ikinci Meşrutiyet 1908 temmuzunda ilân ettirildi. 31 mart vak'asının müteakib Hareket ordusu fikrini ve İstanbula yürüyüş planını Mustafa Kemal hazırladı.

Yeni idare sağlamaştıktan sonra Mustafa Kemal kendisini gene orduya hasretti. Gene kolağası askerî vazifesinde, talim ve terbiye işlerinde, harb oyunları ve manevralarda o kadar yüksek bir kudret gösterdi ki büyük küçük bütün zabitler, bütün askerler Mustafa Kemale hayran oluyorlardı. Fakat sevenleri kadar düşmanları da vardı. Aleyhine o kadar çok raporlar gönderildi ki nihayet Harbiye Nezareti tehlikeli saydığı kolağasını İstanbul Erkâniharbiyei Umumiye dairesine memur etti.

Bir müddet sonra Trablusgarb harbi patlamıştı . Büyük vatan evlâdı yerinde, hareketsiz kalamazdı. Bir kaç arkadaşıle Trablusa gitti. Tobruk'ta kıt'aları hazırlıyarak İtalyanlara karşı bir muvaffakiyet kazandı . Oradan Derne'ye geçti ve kumandanlığı ele aldı. Bu sırada rütbesi de binbaşılığa çıkarılmıştı.

Balkan Harbinin patladığını orada işitti. Artık Trablusta yapılacak bir iş kalmamıştı. Mısır ve Avrupa yolile İstanbula döndüğü zaman feci mağlubiyet tahakkuk etmiş bulunuyordu. Orduda hizmet istedi. Akdeniz Boğazı Mürettep Kuvvetleri Harekât Şubesi Reisi oldu. Edirnenin istirdadile neticelenen ileri hareket plânını hazırladı. Bu arada Boğazların müdefaa şartlarını da tetkik ve tesbite imkân buldu.

Biraz sonra Sofya ataşemilliterliğine tayin edildi ve 1914 kânunuevveli sonuna kadar orada kaldı.

Büyük Harb patlayınca, kendisine faal bir hizmet verilmesini istedi . Onun yüksek kudretini bilen ve kıskanan Başkumandanlık uzun tereddüdlerden sonra, Tekirdağında teşekkül edecek bir fırkanın kumandanlığına tayin etti. Mustafa Kemal mevhum fırkayı bir ay zarfında teşkil etti, yetiştirdi ve muharebeye hazır hale getirdi. Arıburnu - Anafartalar - Ece limanını muhtevi Maydos mintıkası kumandanlığı kendisine verildi. 1915 te düşman kuvvetleri Boğazlara yüklenince Arıburnunda askerî dahasının ilk eserini gösterdi ve düşmanı sahile mıhladı. Mustafa Kemal Anafartalar müde-

faası ve zaferile düşmanı mağlup etmiş ve memleketi kurtarmıştır.

Rütbesi mirlivalığa yükselen Çanakkale kahramanı , evvelâ Yedinci Ordu kumandanlığına , bilahare Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığına tayin olundu . Suriye ve Irakta muharebe kaybediliyor. lâkin dâhi kumandan Mustafa Kemal, noktai nazarını ve tavsiyelerini Başkumandanlığa kabul ettiremiyordu. Artık yapılacak bir iş kalmamıştı. Harbi kaybettik ve müterake oldu.

İstanbula dönen Mustafa Kemal İmparatorluğun yıkılmakta olduğunu görenek milleti kurtarmak için plânlarını hazırladı. Ferid Paşa kabinesi zamanında , Karadeniz kıyılarındaki Pontos Rum eşiya-larını tedib bahanesile, Üçüncü Ordu Müfettişliğini üzerine aldı.

19 mayıs 1919 da Samsuna çıktı. Bu, yeni Türkiyenin kurtuluş tarihinin başlangıcıdır . Erzurum ve Sivas kongrelerini toplayarak milleti, kurtuluş mücadelesi fikri etrafında topladı ve Osmanlı ordusu kumandanlığından istifa etti ve bir ferdi millet olarak bu hareketin başına geçti. 23 nisan 1920 de Ankarada Büyük Millet Meclisi ve hükûmeti kuruldu. Yavaş yavaş kuvvetli bir ordu teşkil eden Mustafa Kemal, İnönü ve Sakarya zaferlerinden sonra, 1922 de, Dumlupınarda düşmana kat'i darbeyi indirdi ve müstevliyi 9 günde, İzmirde Akdenize döktü.

Aynı sene sonbaharda saltanat kaldırıldı, bir sene sonra 29 birinciteşrin 1923 te Cumhuriyet ilân olundu ve Başkumandan Gazi

Mustafa Kemal, Reiscumhurluğa seçildi.

Artık bu tarihten sonra, Atatürkün içtimai hayatımızdaki büyük inkilâpları başlamıştır.

Büyük Şefin hayatı baştanbaşa muvaffakiyetler , zaferler ve mucizelerle doludur.

BÜYÜK ACI

F. R. ATAY

Bırakınız, son kanlı damlasına kadar, göz yaşlarınızı onun yasında tüketiniz; Atatürk'ün ölümünü görmüş olanlar, bir daha kime ağlayacaksınız?

Aylardanberi, on yedi milyon onun başucunda, bu faciayı geciktirmek için çırpındı, durdu. Bir tanrı veya kahraman mı, bir baba, dost veya kardeş mi, onunla ne kaybediyorduk? Hayır.. onsuz nemiz kalacaktı?

Boş sözü bırakalım: Atatürk ölmüştür, hakikat bu! Müthiş olan bu! On yedi milyon bir günde, bir babadan öksüz kaldık.

En mes'ut türkler, Atatürk yaşarken ölmüş olanlardır. Ömrümüzün ve türk tarihinin en acı yasını tutmak talihsizliği bize düştü. Halk, en büyük Türk kahramanını, ordu, en büyük Türk Başbuğunu, tarih, en büyük Türk'ü ve asrımız en büyük insanını kaybetti. Acının derinliğini, sıcak ruh yaramız soğumağa ve uyuşan beynimiz yeniden işlemeğe başladığı zaman anlayacağız.

Benden sonra.. Benden sonra.. Senelerdenberi, hepimiz böyle bir kara günün ıstırabını, bu iki kelime ile gönlümüzden uzaklaştırıyorduk. Düşünmekten korkuyorduk. İşte onsuz kaldık..

Onsuz.. fakat ona bin kere verdiğimiz bir tek namus sözülle

kaldık: Eserini ve dâvasını korumak ve yükseltmek! Bizler için hayatın bir mânası varsa, bu yemini yerine getirmek için yaşamaktır.

Bugün ona ağlayıp yanmak için bir tek kalbiz: yarın onun eserini ve dâvasını müdefaa etmek için bir tek irade gibi kaynaşacağız.

Atatürk, şimdiye kadar bilmiyenler, bu milletin seni ne kadar sevdiğini, senden sonra, ismin ve eserini üzrine titrerken anlayacaklar!

Aklımızın ve kalbimizin vazifelerini ayıralım: Ey bütün ağlaşanlar, göz yaşlarınızı birbirine kattığınız gibi, ellerinizi birbirine uzatınız. Atatürk'e yaşarken, verdiğiniz sözünü unutmayınız.

F. R. Atay

İZİNDE

Hey dünya ! Yeryüzü ! sarsıl, yarıl, çök.
Neysen bu gün göster: Delin, boşan, gök,
Kendini yereçal, parçalan tarih.
Ey Timur, Attilâ, Yıldırım, Fatih.
Alpaslan, İskender, Cengiz, Napolyon.
Ey evelce ölen yüzlerce milyon
Kâfi değil gökten muhayyel tavaf :
Kalkın mezarlardan, toplanın saf saf :
Doğrulun : gelen bir eşsiz kahraman,
Doğrulun : geliyor en büyük insan...

O başburcumuzdu; biz tek hisardık;
Onunla kurtulduk, onunla vardık;
Onunla yaşadık, güldük onunla;
Biz, on yedi milyon, öldük onunla;
Bütün ışıkları götürdü gurup
Ve birden hepimiz tek adam olup,
Tutabilmek için onun yerini
Daha yükseltmiye baş eserini
Bir anda dirildik on yedi milyon.
Ha Atatürk ha Türk: Yoktur ona son..

Kaç yıldır türkçeydi tanrının dili;
İnsana ne ilâh nede sevgili
Nede ana - baba aratıyordu:
Her an yaratıyor, yaratıyordu.
Birlikti gönüller ona imanda,
O ateş yanardı her damla kanda,
Yolumuzda öncü, ışık hızı o,
Elimizden tutan babamız o,
Ana şafkatıyla seven ilk erdi,
Damarlarda kandı gözlerde ferdi,
Tekdi hepimizdi, bizdendi bizdi,
O bizim başımız herşeyimizdi..

Ecel, alçak ecel: ne yüzle kıydı
Fani olmasaydı o da tanrıydı:
Gerçi et - kemikdi onun da tışı
Ammâ semalara denkdi bakışı,
Saçları alevdi, ruhu alevdi,
Bütün dünya onu tanıyıp sevdi
Dünya baştanbaşa ona hayrandı;
O eşi bir dâha gelmez insandı,
40.000 yıldanberi aranan sancak...
Ağlar bir babanın ardından, ancak.
Bir - iki çocuğu nihayet beş - on;
Biz şimdi öksüzüz on yedi milyon,
Kadın - erkek, yaşlı - genç, çoluk - çocuk,
Her göz kan içinde, her beniz uçuk;
Hiçkırık boradır, seldir gözyaşı;
Bu gün yere eğik her türkün başı..

Ağartan tek ışıık bu karagünü
Senin aziz başın sadık İnönü;
Sen seslendin, ondan doğrulda başlar;
Diyordun: Biz varız, biz arkadaşlar.
Ata, kanda yaşar, gönülde yaşar;
O gitti, Türklük yar: Türklük; Türklük var!
Ruhumuzda inan, gözümüzde yaş;
Acada tek kalbiz, ödevde tek baş;
Milyonlarca adım, tek hedef, tek iz;
Onun dâvasının iradesiyiz.
Eskisinden daha şuurlu, zinde,
Senin ardındayız, onun izinde...

Behçet Kemal ÇAĞLAR

ATAM YAŞIYOR

Güneş batmakla, yıldız uçmakla, dağ göçmekle, deniz kurumakla ölen nedir bilmem.. Zaten tabiatte ölüm, hayat mefhumlarını anladığımızı iddia edebilir miyiz?.. Bildiğim şudur : bizler Ata'nın hayatını , kendi hayatımızda duyarak öğrendik .. Ve hayatımız Onun hayatından aldığı kudretle mukadder seyrini takip ettiği müddetçe O, bizde yaşıyacak, biz O'nda yaşıyacağız.. O, belki kendisi için , öldü. Fakat O, bizim için, ve bizden sonra gelecek türkler ve hattâ bütün insanlar için, zaman ve mekân mefhumları dışında, ebedi bir hayata kavuşmuştur..

O, bir güneşti, battı; O, bir yıldızdı, uçtu.. O, bir şahika idi, bulutlar arasına karıştı; O, bir denizdi , suları dağıldı; O, bir yanardağdı, söndü.. Fakat ışığı hâlâ gözlerime rehberlik etmiyor mu ?. Harareti hâlâ ürperen vücuduma kuvvet vermiyor mu ?.. Fikirlerinin taze havası hâlâ başımda esmiyor mu ?.. O'nun enerji okyanosunda bir damla da benim ruhuma akmadı mı?.. O'nun hayat prensipleri fışkıran ateşinden bir kıvılcım da benim kalbime düşmedi mi ?.. O, öldü diyorlar.. Bu ne demek ?.. O, benim damarlarımda, benim başımda, benim kalbimde, benim ruhumda, hep yaşıyor , hep yaşıyacak.. Hayır O, benim için ölmedi .. Senin

için de, kimse için de ölmedi.. O, bende olduğu gibi, sende de, herkeste de yaşıyor...

O, zaten, diğer bir çok faniler gibi , kendisi için , ve kendi hayatını yaşamak için, dünyaya gelmiş, gidecek insanlardan değildi.. O, tabiatın, hilkatın, tarihini yapmak , talihini değiştirmek gibi büyük bir misyon için, yaratılmıştı. Fakat O, bir mahlûk olmaktan ziyade hâlikti. Durmadan yarattı. Durmadan, hayat fışkırdı.. Kendi ölçüsüne göre fikirler , ruhlar yoğurdu.. Şan verdi, nam verdi. Ve benliğini, ümidini kaybetmiş insanlardan, tarihine hâkim, istikbalinden emin bir millet meydana getirdi.

Ata ölmüş diyorlar.. Hayır ölmedi.. Dün O, Büyük Millet Meclisinde nasıl yaşıyordu... Ve bir taraftan Büyük Meclis, diğer taraftan yeni Reiscümhur İsmet İnönü de O'na tarihimizle, dilimizle, istikbalimizle, gururumuzla, şerefimizle, yaşamak azminden bir şey kaybetmediğimizi nasıl gösterdi ?.. Ve türk tarihi O, türk dili O, türk istikbali O, türk gururu O, türk şerefi O değil midir ?..

O'nda yalnız fani olan şeyler göçtü. Kara toprağa kalan hisse, hepimizin kara toprağa borçlu olduğumuz şeyden ibarettir. Bir çoklarımız için bu belki her

şeydir.. Fakat Atatürk için, bir zerre bile değildir. Asıl Atatürk, her gün bizi aydınlatan ziyadadır. Her dakika bizi yaşatan havadadır, her an insanlığımıza kulavuzluk edecek olan fikirdedir.

Gözlerim artık, O'nun bir heyecan dünyasına açılan maddi gözlerini görmiycek.. Kulaklarım artık O'nun hakikat kaynağı olan asil dudaklarından çıkan sözleri işitmiyecek.. Ve dudaklarım artık O'nun bir heykel güzelliği taşıyan narin ve yumuşak ellerini öpmiycek.. Bu itibarla yetimim, yetimiz.. Fakat gözlerim hala O'nun ışığında görüyor.. Kulaklarım, O'nun aksisadasile çınlıyor.. Ve ıstırabın ihtilaçları ile kıvranan dudaklarım, artık O'nun sözlerini tekrarlamakla teselli buluyor..

Ata öldü, diyorlar.. Hâlik ölür mü ?.. Hayat ve ebedi hayat için, insanların şen ve mesut yaşamaları için çalışan bir yaratıcı ve kurtarıcının ölümle ne münasebeti var ?.. Ölüm, iz bırakmadan kaybolmak, ölüm, anılmamak ve unutulmaktır.. Biz yaşayanlar arasında ne kadar ölümler, ve ölümler arasında da ne kadar yaşayanlar vardır?.

Hayır, benim Atam, bende ve milletimde yaşıyor.. Ve daima yaşıyacak .. Ve ben, tesellimi, ancak O'na lâayik evlât olmakta ve birbirimizde daima yaşayabilmek için, O'nun hayat prensiplerine ebediyen bağılı kalmakta buluyorum

Zeki Mesut ALSAN

ATATÜRK

Şark Vilâyetlerinde Bir Seyahate Çıktılar

Ebedi Şef ATATÜRK'ün hatıralarını tabcilen bu nushamıza Onun hayatını ve yaptığı işleri ufak mıkıyasta hulâsa ederek yazdık. Geçen sene Diyarbakırımıza şeref veren Büyük Dahi Halkevinde hemşerilerine hitap ederek cihandeger iltifatlarına nail etmişlardı. bu münasebetle Büyük Atanın şark seyahatlerine ait hatıralarını sütunlarımıza geçirmeği ödev telakki ederek okurlarımıza sunuyoruz...

Maden —

Geceyi yolda geçiren Atatürk, öyleyin gölcükte trenden inerek bir müddet tevakkuftan sonra seyahatlarına devamlı saat 14. 10 da madene geldiler.

İstasyonda birinci umumî müfettiş ve Diyarbakır valisi, kaymakam ve halk tarafından karşılandılar.

Atatürk burada otomobille bakır madenleri ocaklarına kadar çıkmışlar ve tesisat, inşaat ve maden istihsali hakkında alâkadarlardan malûmat almışlardır.

Bir saat kadar süren tetkiklerden sonra istasyona dönmüşler ve 15. 20 de Diyarbakıra doğru seyahatlarına devam etmişlerdir.

Diyarbakır —

Atatürk, refakat ve maiyetindeki zatlarla birlikte, bu akşam saat 18 de Diyarbakır şereflemişlerdir.

Merasim yapılmaması hakkındaki emirlerine rağmen büyük önderin geleceğini daha bir kaç

gün evvelisinden haber alan Diyarbakır halkı, büyük bir şevk ve heyecan içinde istasyona akın halinde gelmişler ve trenin muvasalatında Atatürkü büyük ve candan tezahüratla selâmlamışlardır.

Atatürk trenden inerek halkın bu candan tezahürlerine iltifatla mukabele etmişlerdir.

Şehir baştan başa elektrikle tenvir edilmiştir. Halk caddelerde sevinç tezahürü yapmaktadır.

Diyarbakır emsali görülmemiş bir gece yaşıyor.

Diyarbakır —

Bu akşam saat 18 de Diyarbakır şereflemişlerdir. Atatürk, akşam yemeginden sonra maiyetinde Başvekil Celâl Bayar ile Dahiliye ve Nafia Vekilleri, ordu müfettişi ve birinci umum müfettiş ve sair zevat olduğu haide, ilk önce halkevini, onu müteakip orduveini ve vilayete mahsus ikametgâhı teşrif buyurmuşlardır. Gerek güzergâhta gerek o binaların içinde bulunan binlerce

vatan-daş candan gelen tezahür-lerle Atatürk'e tazim ve tehassür-lerini arzetmişlerdir.

Atatürk Halkevinde doğruca konferans salonuna azimet buyurarak burada mübarek kudumlerine intizar eden zabitan, memurin ve belediye erkânı ve iki bini mütecaviz kadın erkek vatan-daşın fasılasız ve sürekli alkışları arasında kendilerine tahsis edilen locayı teşrif etmişler ve sahneye halkevi musiki heyeti tarafından büyük bir meharetle çalınan parçaları takdir ile dinlemişlerdir.

Bundan sonra Atatürk halka teveccüh ederek şu sözleri söylemişlerdir.

“Yirmi sene sonra tekrar Di-yarbakırda bulunuyorum. Dünyanın en güzel ve en modern bir bina-sında içinde modern nefis bir mu-siki dinliyerek beşeriyetin medenî bir halkı hnzurunda bu halkın evinde...”

Bundan duyduğum zevk, saa-detin ne kadar yüksek olduğunu elbette takdir edersiniz. Bunu kaydetmekle bahtiyarım.,,

Di-yarbakır --

Atatürk bu gün öğleden evvel umumî müfettişlik binasını ve kolorduyu şerefleştirdiler. Büyük Şefin hükümet konağına teşrif-lerini haber alan halk büyük bir tehalükle hükümet bahçesini, caddesini ve bütün sokakları doldurmuştu . Atatürk hükümet konağında iken ve buradan ayrılırken coşkun bağlılık ve sevgi tezahüratı yapılmış yolunun üzeri-ne çiçekler serpilmiş Atatürk Mü-fettişlikte müfettişliğe bağlı valileri

kabul ederek vilayetlerin umumî vaziyetleri hakkında izahat aldılar. Müteakiben yirmi sene evvel ikamet buyurmuş oldukları seman köşküne giderek bir saat kadar orada kalmışlar ve o zamana ait bazı hatıralarından bahis buyurmuşlardır . Atatürk tayyare meydanına gitmek üzere buradan ayrılmışlar ve yolda surdan çıkarken bir müddet tevakkufla sur ve Urfa kapısı denilen şehrin bu methalinde tetkikatta bulunmuşlardır. Umumi müfettiş Abidin özmen sur ve kapı üzerindeki tarihi nakış ve sanat eserleri hakkında izahat vermiştir. şehri istasyona bağliyan geniş bulvarın bu noktasında sur , kapu ve diğer eski eserlerin muhafaza ve korunması hakkında bazı emir-ler veren Atatürk buradan ay-rılarak tayyare meydanına gel-mişlerdir. Tayyare alayı kıtaatı tarafından selâmlanan Atatürk tayyarecilerimizin önünden yürü-yerek geçmişler ve iltifatta bulunmuşlardır . Müteakiben tayyare alayı kumandanının, tayyareciler-imizin yetismeleri , uçşları ve hangar tesisatı hakkında verdiği izahatı dinledikten sonra istasyona hususî trenine avdet etmişlerdir. Halk büyük Şef'in geçtiği her yerde coşkun tezahürlerle selâm-lamakta ve alkışlamakta idi. Her-kes seviniyor yaşı Atatürk, varol diye bağırıyordu. Di-yarbakır'lılar Atatürk'ü bağırllarına basmakla en büyük ve en mutlu günlerini yaşıyorlar.

Di-yarbakır --

Atatürk refakat ve maiyetin-

deki zevat ile birlikte bu akşam 18.45' te Elâziz'e] müteveccihen hareket etmişlerdir.

Hareketlerinden evvel valinin vali konağında şereflerine verdiği çayda bulunmuşlardır.

Atatürk'ün Doğu Seyahati intibaları

Atatürk'ün trenindeyiz. On gün evvel başladığımız doğu seyahatinden Ankaraya dönüyoruz. Tren gecenin karanlıkları içinde, Eskişehirle Aankara arasındaki mesafeyi 50 kilometre süratle katediyor Biz bu sürati kâfi bulmuyoruz , daha hızlı gitmek daha çabuk varmak istiyoruz : çünkü kalplerde şirin ve sevimli Ankaranın nostaljisi başlamıştır.

Gözler ve gönüller Atatürk'e müteveccih, hep Onu dinliyoruz. O, geçtiği yerlere feyiz ve bereket saçan gür bir kaynağın temiz suları gibi bize türlü hadise ve meseleler üzerinde düşüncelerini, duygularını , kanaatlarını anlatıyordu. Bazen maziye ait bir hâtıra ile günün bir hadisesini çözeliyor, bazan hâlde yaşayan bir hadise ile istikbalin bir sırrını aydınlatıyordu. Beşer bilgilerinin bütün sahalarında, fikir dünyasının bütün mintakalarında aynı salahiyyet ve hakimiyetle dolaşan Atatürk gözlerimizin önünde daima yeni yeni ufuklar açıyordu. Üzerinde durduğu mevzu ne kadar çetin olursa olsun onun ne basit idraklere bile derhal hitap eden öyle kuvvetli bir tahlil ve teşrihi var-

dır ki meselenin düğümlerini bir anda çözüyor , hâdiselerin karanlıklarını ilk hamlede berraklaştırıyordu.

Çeşit çeşit mevzular arasında dolaşan konuşmalar bir aralık tedar doğu seyahatine intikal etti. Bu seyahatin Atatürk'te bıraktığı intibai öğrenmek benim için paha biçilmez bir kazanç , onu Türk milletine bildirmek de bir gazeteci için vazgeçilmez bir vazife idi. Atatürk'ün bu noktaya tevcih ettiği ışık vicdanları aydınlatmaya yarayan başlı başına bir amil olacaktı. Bu mülâhaza ile Atatürk'ün sözlerini zaptettim: işte Ulusun baş sütununa aynen tevdi ediyorum.

Memleketin on bir vilayet merkez ve dolaylarını gezdim. Bütün bu merkez ve dolaylardaki Türkleri , babaları anaları ve çocuklarıyla gördüm. Çok sevdim. Yüksek medeniyet temeline şahit oldum Madenlerden kurulmuş temeller. Bu açılmış maden ocaklarında profesörlerle, teknisyenlerle , amelesıyla baştan aşağı Türk olan yüksek anlayışlı bir insan sosyetesı. Öyle memleket bölgeleri geçtik ki orada kadınlar erkeklerden daha çok sapanı yapışmış elinde çapaıyla Türkün azık topraklarını zenginleştirmeye çalışıyor, toprağını sevir, ona gönülden bağlıdır. Bütün bu insanlar Türkiye Cumhuriyeti zengin, kuvvetli ve muhteşem olsun için kendi rızkının fazlasını seve , tereddütsüz, büyük fedakârlıkla devlet hazinesine veriyor. Bütün görümlerimizi bu kısa ifade içinde toplamak kabıl değildir. Türk olsun veya olmasın Türk camiası içinde az çok gezen dolaşan , tetkik eden her

akıllı insan kendini bütün dünyaya
büyüklük saçan kuvvetli ve asil
bir varlığın içinde duymamak im-
kânı yoktur. Böyle duymayan şu-
ursuzlar bir tarafa bırakılınca
hakiki insanlık , tereddütsüz, ka-
bul eder ki Türkiye Cumhuriyeti
ve onun bu günkü sahipleri olan
Türkler bütün dünya medeniyet
ve insanlığı için bir imtisal örne-
ğidir. Yalnız bu kadar değil, Türk-

ler tarihin çok eski devirlerinde
beşeriyete karşı yaptıkları kültürel
vazifeleri yeniden , ve fakat bu
sefer daha âlâ surette yapmağa
hazırlanan yüksek bir varlıktır.

İşte doğu seyahatinden dönerken
Ankaraya ulaşmak için geçen şu
kısa zaman içinde seyahat arkadaş-
larıma ifade edebileceğim intiba
budur.

I. M. Mayakon

Başbakan Bay Celâl Bayar , Şark Seyahatları intibaalarını anlattı

Büyük Şefin refakatlerinde 12 teşrinde Ankarada başlıyan, ve 16 vilayetten geçerek 21 ikinci teşrinde Ankarada sona eren seyahatimiz dokuz gün sürdü Ankara , Sivas ve Sivas - Malatya iltisakı ile , evvela Diyarbakıra gittik Oradan dönüştü Elazığ da daha sonra Adana, Mersin, Afyon, Eskişehir de durduk.

Gördüklerimizin bende bıraktığı intibaları aynen söylemeliyim.

Sivasta demiryoluna ait büyük inşaatı derin bir zevk ile tetkik ettik. Sivas şehrinin tam ortasını güzelleştirmek için yapılmış olan ve yapılması düşünülmekte olduğunu anladığımız binaları gördükten ve muhayyelemizde canlandırdıktan sonra dahi , tarihi Sivasın bütün o çökmüş ve çökmekte berdevam toprak yuvaları bize yeni yapılmakta olan eserlerin zevkini acıtacak kadar hazin tesir yaptı Sivasta tayinlerinden beri kısa bir zaman geçen Valimiz' mühim işler muvacehesindedir. Sivasta çok daha ciddi çalışmak lüzumu hissedilmektedir.

Çetinkaya — Sivas — Malatya iltisakından Divriki'ye giden demiryolu başlangıcında durduk. Mevkiin tabiatını tetkik ettik' İltisaktan şarka uzanması lazımgelen yol , buradan ayrılmalı idi ; öyle olmuştur. Yeni döşenmiş raylar üzerinde Divriki'ye kadar yürümek hevesinden kendimizi alamıyorduk

Fakat vazifelerimizin çokluğu ve günlerimizin azlığı bu hevesimizi tatmin etmeliğimize mani oldu. Atatürk trenine refakat eden trenle Divriki'ye gitmiş olan kadın erkek meb'us arkadaşlarımız , orada bizleride temsil ettiler.

Malatya yeni umran eserleri ile bilhassa kurulmakta olan dokuma fabrikası o sayede teşekkül etmeğe başlamış olan modern mahallesini ile bizi alâkadar etti. Elazığ'a uğramadan Diyarbakır istikametini tuttuk. Yolumuz üzerinde dağlar arasına sıkışmış güzel bir göl var. Cenup yolunda Hazar baba tepesi bütün o havaliye yüksek bakışlarını teşmil ediyor. Gölcük denilen bu göl, Atatürk'ün derin Türk tarihinden vermiş olduğu ilham ile, Hazar gölü tesmiye ettik. Onun şark sahilinde trenimizi durdurduk ve indik. Kıyılarını zevk ile dolaştık. Burasını bütün bu bakır ve maden ocaklarında yaşayan en yüksek fen adamından en son igaleri adamına kadar her kes için istifadeli bir hale koymak kararını verdim. Kararımız , bu ihtiyacı duymakta olanları Atatürke bir daha minnettar kılmıştır.

Hazar gölünün şark sahilini yaz hayatı için, yalnız madencilerin değil, tarihte maden bekciliği yapmış olan Diyarbakırlıları ve bütün civar halkının istifade edecekleri bir hale getireceğiz. Ergani bakır madenindeyiz. Atatürk

yapılmış ve yapılacak tesisatı planları üzerinde tetkik ettiler . Bizzat maden mahaline çıkarak cevher ihracı ameliyesini gördüler. Ve malumat aldılar. Ergani bakır madeninin muazzam program dahilinde işlerinin yürüdüğünü anladık. Fabrika müdürü gelecek sene bu mevsimde bütün inşaat ve hazırlıklarını bitirerek bize saf bakır vereceğini temin etti.

Diyarbakırda

Trenimiz Diyarbakıra güneş batarken yaklaştı. Elektrik ışıkları içinde bir şehir ! Diyarbakır bu kadar parlak bulacağımızı zan etmiyorduk . Halkevinde Localarımıza girdiğimiz vakit, kendimizi yüksek medeniyetli bir cemiyetin müessesesinde hissetmekle bahtiyar olduk. Halk şapkalarını havaya atarak Atatürk'ü sel-

lamhyor. Burada ileri ve yeni Türk müziği , ve ileri ve yeni Türk cemiyetinden bir parça olan halk manzarası bizi pek mütehasşis etti. Oradan ayrılırken hazır bulunanların şevk ve heyecanı karşısında, Atatürk, bir kaç cümle ile tahassüslerini beyan ettiler.

Ertesi gün Diyarbakır devlet dairelerinden başhyarak ve nefis kalesi içinde dolaşarak tetkik ettik Alâkadarlara imar plânının şehrin eskiliği kadar güzelliği ile mütenasip olmasına itina etmelerini tavsiye ettik. Atatürk'ün Mardin kapı sındaki köşkünü gördük. Şef , burada , yirmi sene evvel ordu kumandani olarak oturmuştu. Denebilir ki Diyarbakırın en güzel noktası bu köşkün bulunduğu yerdir.

İmtiyaz sahibi : Diyarbakır Halkevi

Umum neşriyatı İdare_eden
Avukat Agâh Arman

Diyarbakır Basımevinde basılmıştır.